

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
CENTRUM CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

**Aktivačno-motivačné metódy vzdelávania žiakov v procese
adaptácie v 1. ročníku základnej školy**
Druhá atestačná práca

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
CENTRUM CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

**Aktivačno-motivačné metódy vzdelávania žiakov v procese
adaptácie v 1. ročníku základnej školy**
Druhá atestačná práca

Študijný program/odbor: Učiteľstvo pre prvý stupeň základnej školy
Kategória pedagogického (odborného) zamestnanca: Učiteľ
Podkategória pedagogického (odborného) zamestnanca: Učiteľ pre primárne vzdelávanie

2013

Mgr. Renáta Špiriaková

ABSTRAKT

ŠPIRIAKOVÁ, RENÁTA: *Aktivačno-motivačné metódy vzdelávania žiakov v procese adaptácie v 1. ročníku ZŠ*. [Druhá atestačná práca] Katolícka univerzita v Ružomberku. Pedagogická fakulta; Centrum celoživotného vzdelávania. Ružomberok: PF KU, 2013.

Atestačná práca *Aktivačno-motivačné metódy vzdelávania žiakov v procese adaptácie v 1. ročníku ZŠ* sa zaoberá adaptáciou žiaka na školské prostredie v období nástupu do prvej triedy základnej školy. Teoretická časť popisuje základné termíny – faktory ovplyvňujúce adaptáciu – ako sú motivácia, humanizácia školstva, inovatívne metódy, spôsob hodnotenia. V empirickej časti ponúkame priame skúsenosti z praxe – priame využitie aktivačno-motivačných metód v procese adaptácie, ktoré v Súkromnej základnej škole BellAmos s úspechom aplikujeme v adaptačnom procese už niekoľko rokov. Zachytáva ciele, metodiku a zhodnotenie jednotlivých prvkov či aktivít. Naším cieľom pri písaní tejto práce bolo poskytnúť niekoľko námetov, inšpirácií a spôsobov ako využívať nielen motivačné, aktivizujúce činnosti, inovatívne metódy a formy hodnotenia žiakov v procese adaptácie dieťaťa v 1. ročníku základnej školy, ale predovšetkým poukázať na ich pozitívny vplyv v adaptačnom procese dieťaťa na školu.

Kľúčové slová: *adaptácia, prvák, motivácia, aktivačno-motivačné metódy*

ABSTRACT

ŠPIRIAKOVÁ, RENÁTA: *Activation-motivation methods of education for pupils in the process of adaptation in the first year at Primary school.* (Second attestation work) – The Catholic University in Ružomberok. Faculty of Education; Lifelong Learning Centre. Ružomberok: PF KU, 2013.

This attestation work deals with adaptation of pupil into school environment in the period of first at Primary school. The theoretical part describes fundamental expressions – elements of influencing adaptation such as motivation, humanization of education, innovatory methods and approaches of evaluation. The empirical part of this thesis offers real experiences from everyday life – direct use of activation-motivation methods in process of adaptation which we have been successfully applying for many years at Primary school BellAmos. We are capturing the aims, methodology, assessment of particular elements and activities. The main goal throughout writing this thesis was to provide several topics, inspirations and approaches how to use not only motivational, activating procedures, innovating methods and forms of pupils evaluation in process of adaptation in the first year at Primary school, but mainly emphasize their positive influence in relationship between child and school.

Key words: adaptation, pupil of the first class, motivation, activation-motivation methods

ZOZNAM TABULIEK

Nenašli sa žiadne položky zoznamu obrázkov.

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 - Hodnotiaca tabuľka žiaka

Obrázok 2 – Sebahodnotenie

Obrázok 3 – Pozvánka na zápis do prvého ročníka do krajiny kráľa Abecedára Abecedeland..

Obrázok 4 – Veža čítarov

Obrázok 5 – V Snehuľkove

Obrázok 6 – Pozvánka na pasovanie

Obrázok 7 - Pasovanie rytierky

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

ITV (VEU) – Integrované tematické vyučovanie (vysokoefektívne učenie)

ZŠ – základná škola

OBSAH

ÚVOD

1 TEORETICKÁ ČASŤ

- 1.1 Vymedzenie pojmov – faktory ovplyvňujúce adaptáciu
 - 1.1.1 Adaptácia
 - 1.1.2 Motivácia
 - 1.1.3 Humanizácia školy a výchovno-vzdelávacieho procesu
 - 1.1.4 Hodnotenie žiakov
 - Kombinovaná forma hodnotenie žiaka
- 1.2 Metódy – tradičné metódy – inovatívne metódy
 - 1.2.1 Vyučovacie metódy
 - 1.2.2 Tradičné metódy vs. inovatívne metódy

2 SKÚSENOSTI Z PRAXE – PRIAME VYUŽITIE AKTIVAČNO-MOTIVAČNÝCH METÓD V PROCESE ADAPTÁCIE

- 2.1 Zápis žiakov do prvého ročníka ZŠ
 - 2.1.1 Motivačná časť zápisu: Cestujeme po Abecedelande
 - 2.1.2 Aktivity preverujúce pripravenosť dieťaťa na vstup do školy
 - 2.1.3 Orientačná skúška pripravenosti na školu (Karol Kollárik, 1996)
 - Štruktúra a charakteristika úloh
 - 2.1.4 Komnata zručností
 - 2.1.5 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.2 Celoročná téma v I. ročníku - Krajina Abecedeland
 - 2.2.1 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.3 Čítanie z veže
 - 2.3.1 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.4 Rytieri pera
 - 2.4.1 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.5 Deň otvorených dverí - V krajine Snehuľkovo
 - 2.5.1 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.6 Ukážka kontrolných prác obsahovo súvisiacich s celoročnou témou
 - 2.6.1 Postrehy a poznatky z praxe
 - 2.6.2 Postrehy a poznatky z praxe
- 2.7 Slávnostné pasovanie prvákov na rytierov kráľa Abecedára
 - 2.7.1 Cesta udatných skutkov

3 PRÍNOSY PRE OBLASŤ TEÓRIE A OBLASŤ PRAXE

ZÁVER

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ZOZNAM PRÍLOH

ÚVOD

Children are born to be happy

(J. Marty)

Myšlienka, ktorú sme vybrali na začiatok našej práce, dostatočne vystihuje problematiku v nej rozpracovanú. V týchto slovách je koncentrovaná túžba po vytvorení takého vzťahu sveta k dieťaťu, ktorý umožní systematický, všestranný a najmä harmonický rozvoj jeho osobnosti. Začiatok školskej dochádzky je dôležitým medzníkom v živote dieťaťa a spôsob, akým sa jedinec do skupiny začlení a ako táto skupina potom funguje, má podstatný vplyv na to, ako funguje jedinec sám.

Na základe skúseností z dlhoročnej praxe, ako aj nedostatku materiálov o zvládaní adaptačného procesu žiakov v prvom roku školskej dochádzky v praktickej rovine, sme považovali rozpracovanie tejto témy za prospešné a aktuálne. Pokúsili sme sa poskytnúť či už začínajúcim učiteľom alebo učiteľom hľadajúcim inšpiráciu, námety a overené postupy ako vniesť do výchovno-vzdelávacieho procesu nové prvky, motivačné, aktivizujúce a zážitkové formy učenia.

Naším hlavným cieľom je teda *poukázať na pozitívny vplyv motivačných, aktivizujúcich a zážitkových foriem učenia v adaptačnom procese dieťaťa na školu.*

Zároveň sa snažíme poukázať na to, ako využívané metódy vplývajú na podobu vyučovania v danej skupine detí a na základe obsahovej analýzy jednotlivých aktivít a námetov priblížiť zistenia o úrovni a efektívnosti využívania inovatívnych metód počas vyučovacieho procesu a v prípade negatívnych výsledkov upozorniť na možnosti nápravy.

Naša práca *Aktivačno-motivačné metódy vzdelávania žiakov v procese adaptácie v 1. ročníku ZŠ* je rozpracovaná v troch častiach, ktoré sú ďalej členené na kapitoly a podkapitoly.

V teoretickej časti vymedzujeme pojem adaptácie, ako aj adaptáciu na školské prostredie a faktory, ktoré túto adaptáciu ovplyvňujú. Taktiež poukazujeme na riziká adaptačného procesu, ktoré môžu nastať vstupom dieťaťa do prvej triedy a na možnosti, ako tieto riziká prekonať práve uplatňovaním vhodných metód a foriem výchovno-vzdelávacieho procesu.

V druhej, praktickej časti, uvádzame skúsenosti z praxe, kde aplikujeme priame využitie aktivačno-motivačných metód v procese adaptácie.

Každé dieťa má právo začať školskú dochádzku šťastne a s dôverou. Práve s pomocou láskavých, tvorivých a rešpektujúcich učiteľov, ktorí dieťa vedú, dopĺňajú, podnecujú, podporujú produkciu predstáv, fantázie, ale i podnetov, môže dieťa prežiť naozaj úspešný štart do nového školského života. Podariť sa nám to môže aj v takom prostredí, ktoré popisujeme v našej práci, v prostredí bez napätia, strachu, s právom na chyby a omyly, s vedomím zodpovednosti za svoju prácu a s vytvorením podmienok byť úspešným pre každého jednotlivca. Za každou kapitolou uvádzame postrehy a poznatky z praxe, kde poukazujeme nielen na pozitíva a osvedčené postupy, ale podávame aj odporúčania, či alternatívne využitie aktivít.

Tretia časť je stručným zosumarizovaním a syntézou vychádzajúcou z poznatkov a postrehov z dlhoročnej praxe, ktoré sú rozpracované za jednotlivými aktivitami. Poskytuje prínosy pre oblasť teórie a oblasť praxe.

V práci vychádzame z odbornej literatúry, z internetových informačných zdrojov. Prevažnú časť práce tvoria vlastné materiály, námety, integrované bloky a projekty, ktoré sme zostavili na základe metodických skúseností a overili pedagogickou praxou. Súčasťou práce sú aj prílohy, ktoré predstavujú praktickú a názornú rovinu témy.

Prínosy pre oblasť teórie a oblasť praxe

Z teoretického hľadiska sme sa snažili rozobrať nielen tému aktivačno-motivačných metód a ich nezastupiteľnú úlohu v adaptačnom procese žiakov v prvom ročníku, ale aj význam rôznych foriem hodnotenia, využívanie inovatívnych metód a foriem vyučovania a ďalej na konkrétnych činnostiach ukázať ich realizáciu v praxi. Takto zostavený materiál môže byť prínosom a návodom, ako zvládnuť adaptáciu žiakov na školu nielen pre začínajúcich učiteľov, ale aj ako inšpirujúci materiál pre metodické združenia. V plnej miere sa preukázal ich pozitívny vplyv. Pokiaľ teda máme u žiakov podporiť úspešnú adaptáciu, musíme tomu prispôbiť aj vyučovacie metódy a organizačné formy vyučovania. Čo teda robiť a ktoré metódy použiť, aby sme naučili deti učiť sa? Odpoveď na túto otázku sme sa pokúšali nájsť pri spracovaní našej atestačnej práce.

Žiaci sa učia rôznymi spôsobmi. Tým, že im budeme ponúkať rôznorodé činnosti a voliť rôzne metódy práce, dávame im možnosť lepšie porozumieť vlastnému učeniu sa a nájsť svoj učebný štýl. Preto by mal učiteľ ovládať širokú škálu vyučovacích stratégií, tak aby dokázal reagovať na potreby žiakov a jeho vyučovanie bolo tvorivé a rozmanité. Dôležité je vychádzať z aktivity žiakov a podnecovať ich v objavovaní, hľadaní a riešení problémov.

V teoretickej časti tejto práce sme sa pokúsili podať charakteristiku metód, ktoré majú vplyv na úspešnú adaptáciu. Sú to predovšetkým tie metódy, ktoré žiaka aktivizujú, ktoré mu môžu učenie uľahčiť a v neposlednom rade tiež ovplyvniť jeho vzťah k ďalšiemu vzdelávaniu. V tejto časti práce sa tiež zaoberáme podstatou klasického a konštruktivistického vyučovania, zmysluplnosťou učenia.

V druhej, praktickej časti, uvádzame skúsenosti z praxe, kde aplikujeme priame využitie aktivačno-motivačných metód v procese adaptácie. Pravidelné zaraďovanie skupinovej a kooperatívnej práce, kladenie správnych otázok a podpora divergentného myslenia a tvorivosti pozitívne vplýva na adaptačný proces a tak ovplyvňuje aj vzťah žiaka k učeniu a uľahčuje mu učenie samotné. Takto vedený proces výučby má zároveň vplyv na rozvoj osobnosti žiaka, formovanie sociálnych vzťahov či na priaznivú klímu v skupine.

Osobne si myslíme, že je potrebné, aby sa učiteľ neustále zdokonaľoval a hľadal nové postupy, ako pracovať inak, lepšie. Na dosiahnutie optimálnych výsledkov je potrebné pochopiť, že neexistuje univerzálna účinná metóda, ale iba kombináciou niekoľkých metód možno dosiahnuť optimálne ciele. Všetky metódy môžu byť postupne neúčinné, ak sa používajú bez rozmyslu, príliš často a príliš dlhú dobu.

Štátny vzdelávací program kladie dôraz na rozvoj kľúčových kompetencií, a preto si myslíme,

že aktivizujúce metódy by významnou mierou mohli prispieť k ich rozvoju. Každý učiteľ by sa mal preto snažiť o zdokonalenie svojej pedagogickej pripravenosti. Z toho dôvodu je nevyhnutné, aby pedagógovia vyučovali škálou vyučovacích metód ako tradičných, tak aj tých tzv. moderných – aktivizujúcich. Znalosť väčšieho množstva metód umožní učiteľovi rýchlo a pružne reagovať na príp. vzniknuté problémy vo výučbe.

Vo svojej práci sme chceli poukázať na veľké množstvo rôznych metód, ktoré je vhodné rôznym spôsobom kombinovať a pripraviť tým pre dieťa taký charakter a priebeh výučby, ktorý bude žiakovi vyhovovať a bude pre neho zaujímavý a hlavne podnetný .

V praktickej časti sme si priamo overili, že deti nemajú rady príliš pasívne metódy. Chcú byť vo vyučovaní aktívne. Výučba ozvláštnená tvorivou činnosťou žiakov aktivizuje a baví ich . **S** týmto samozrejme súvisí ich zvýšený záujem o výučbu.

Hoci sa zdá, že vyučovať týmito metódami je veľmi náročné, je to dojem len z časti pravdivý. Ak sa žiaci a učitelia naučia pomocou týchto metód pracovať a využívať ich kvality, môžu ich bez obáv aplikovať a bežne zaraďovať do výučby.

Na základe svojich skúseností by sme chceli všetkým pedagógom aktivizujúce metódy výučby pre ich prácu odporučiť.

Záver

Naším cieľom pri písaní tejto práce bolo poskytnúť niekoľko námetov, inšpirácií a spôsobov, ako využívať nielen motivačné, aktivizujúce činnosti, inovatívne metódy a formy hodnotenia žiakov v procese adaptácie dieťaťa v 1. ročníku základnej školy, ale predovšetkým poukázať na ich pozitívny vplyv v adaptačnom procese dieťaťa na školu.

Význam využívania takýchto aktivít vidíme predovšetkým v podnecovaní túžby žiakov po poznaní, snahe odhaľovať príčiny, v úsilí niečo vytvoriť, vyriešiť, dozvedieť sa, dosiahnuť. Vychádzame pritom z prirodzených daností dieťaťa, jeho záujmu o hru, rozprávky, svet fantázie, súťaživosť. Oproti tradičnému vzdelávaniu, ktoré je postavené na pamäťovom osvojovaní si veľkého množstva učebných informácií, sme využívali a uplatňovali humanisticky orientovanú školu a výchovno-vzdelávací proces v nej, kde ide najmä o vzťahy medzi učiteľom a žiakmi, o vzťahy k učeniu, iným ľuďom, sociálne vzťahy v skupine, prežívanie, motiváciu, osvojovanie si hodnôt.

Škola, v ktorej sa venujeme malým, zraniteľným človečikom prejavujúcim dôveru a schopnosť rozvíjať sa, nemôže byť iná ako humánna. Prvý krok k humánnosti záleží práve od učiteľa. Snahou nás všetkých by malo byť vytváranie školy ľudskosti, porozumenia a priateľstva, školy hravosti a vznešených ideálov.

„V našom krátkom živote nemáme dosť času nato, aby sme sa nechali zotročiť nutným a zároveň dokázali vidieť, čo je naozaj dôležité. Čo sa s tým dá robiť? Musíme si určiť ciele a naplánovať svoj čas tak, aby sme ich dosiahli. Svoj čas musíme kontrolovať my, aby sme sa starali o veci, ktoré sú skutočne dôležité.“

(Campbell, R., 1992, str. 55)

Dieťa vstupujúce do školského prostredia hľadá tú správnu cestu. Je na učiteľovi ponúknuť mu vľúdne miesto a tak dlho ho podporovať a dodávať mu istotu, kým nebude schopné ísť vlastnou cestou. Priamym využitím aktivačno-motivačných metód v procese adaptácie sa nám podarilo úspešne splniť cieľ a vytvoriť rad významných podmienok, ukázať tú správnu cestu, ktorá je potrebná k dosiahnutiu pozitívneho vzťahu dieťaťa k procesu učenia.